

Alexandru Mitru

Legendele Olimpului
EROII

Ilustrații de Andrei Măceșanu

arthur

DEDAL ȘI ICAR

Zeus se prefăcuse odată-n taur și o răpise pe Europa, copila unui rege fenician. Pornind înnot prin apa mării, stăpânul a purtat-o pe fecioară până într-un tărâm îndepărtat. Această parte-a lumii avea să poarte, mai târziu, numele ei.¹ Iar coasta unde-a poposit cu fata Zeus era a unei insule. Insula Creta.²

Din dragostea lui Zeus cu fata feniciană, cu Europa, s-au născut doi feciori. Minos a fost întâiul. Al doilea: Radamant.

¹ Știm că numele continentului nostru s-a dat – după legendă – de la acela al frumoasei prințese feniciene răpită de Zeus sub chip de taur și dusă în Creta.

² În cântecele *Odiseei* (tradusă în românește de George Murnu, E.S.P.L.A., București, 1956), istețul Ulise, în haine preschimbate, întors în patrie, după călătorii îndelungate, grăiește astfel Penlopei:

*...I-o țară
Ce-i zice Creta, mândră, roditoare,
Cu ape-n jur, că e-n mijlocul mării,
Și oamenii foiesc în ea puzderii.
Pe-ntinsul ei sunt nouăzeci de orașe
Cu fel de fel de limbi: abei, și mândri*

Dar Zeus, părăsind-o pe tânăra-i soție – cum avea obiceiul –, ea s-a căsătorit, a doua oară, cu regele din Creta: Asterion, pe nume.

Nu peste multă vreme, Asterion s-a stins. Și, murind el, poporul s-a adunat la Cnossos, orașul cel mai mare din vremurile-acelea, s-aleagă un nou rege.

Atunci, precum se pare, Minos a luat cuvântul și a rostit semet:

— Tronul, pe care-l lasă pustiu azi vechiul rege, mi se cuvine mie. Nu doară fiindcă mama a fost aici regină... E vremea să dezvălui acum o taină mare. Asterion nu-i tatăl copiilor Europei. El nu e tatăl nostru... Zeus ne-a zămislit pe mine și pe fratele meu, ce e aici de față. Dar eu sunt cel mai mare, primul născut de mama. Și Zeus, știți prea bine, s-a născut tot în Creta. Creta e țara lui. Urmașii săi se cade să ia în stăpânire insula și poporul. Poate nu vă-nvoiți?...

— Ba ne-nvoim, firește, au răspuns toți cretanii, dacă ne dovedești că tatăl tău e Zeus.

— Mărturie mi-e mama, a grăit iară Minos.

— Asta nu-i de ajuns, au spus unii bătrâni. Noi vrem altă dovadă...

— Și ce dovadă vreți?

— Uite, au zis bătrânii, dacă-i ești fiu lui Zeus, într-adevăr, cum spui, zeii or să te-asculte... Cere-i tu lui Poseidon, să

*Eteocreți, cidonieni alături
De doriene războinici și de oameni
Dumnezeiești, pelasgi. Între orașe
E unul mare, Cnossos, unde Minos
Fu împărat la nouă ani și cel mai
Apropiat de Joe...*

vedem, împlinește o rugămintea ta?... Roagă-l să scoată-n-
dată, din valurile mării, un taur fermecat...

— Nu cere, a spus Europa feciorului său Minos. S-ar putea
ca Poseidon să nu vrea să te-asculte. Și-atunci cobori ocară
grea și pe capul meu...

— Ba, totuși am să-ncerc, a mai dat răspuns Minos. E fra-
tele lui Zeus, și el o să-mplinească, desigur, ce-l rog azi.

Minos – cu un cortegiu de fete și femei – s-a dus către un
templu închinat lui Poseidon și s-a rugat de zeu să-i împli-
nească voia și să scoată un taur din apa verde-a mării.

— Iar taurul acesta, prin care tu vei face dovadă că sunt
fiul lui Zeus, ți-l voi jertfi tot ție, preaputernice zeu!... a făgă-
duit Minos zeului mărilor.

TAURUL LUI POSEIDON IESE DIN MARE

De cum și-a sfârșit ruga Minos, cu-aceste vorbe, marea s-a-n-
volburat și s-a pornit să geamă. Apele au crescut. Valuri albe de
spumă s-au repezit spre țărm și au adus cu ele un taur fermecat¹.

¹ Este vorba de taurul care, turbând mai târziu din porunca lui
Poseidon, pustia toată Creta. Cunoaștem din legendele anterioare că
taurul a fost imblânzit de Heracles și adus la Micene, dar aici lăsat liber
de Euristeu, care se temea să nu facă stricăciuni. Mai târziu, celălalt erou,
Tezeu, l-a prins pe câmpul Maraton și l-a răpus.

Nici nu se mai văzuse un astfel de-animal. Avea un trup uriaș. Ochii ca de safir și părul mai bălan decât petala albă a unei flori de crin.

Cu pasul maiestuos, taurul s-a-ndreptat către fiii lui Zeus. Ajuns în fața lor, s-a plecat de genunchi. Mai ales către Minos.

— O, e adevărat!... au glăsuț bătrânii cei neîncrăzători în vorbele lui Minos. Europa, fii slăvită, ai fost soața lui Zeus și i-ai născut feciori! Pe unul dintre ei ți-l facem astăzi rege. Pe Minos... Tu, ce spui?

— Asterion s-a dus... Cenușa lui e rece. Sunt trei zile din ceasul când l-am urcat pe rug. Ne trebuie alt rege, a glăsuț Europa, și feciorul meu Minos e cel mai potrivit...

— Să fie dară rege!... au glăsuț bătrânii.

— Să fie!... au strigat toți.

Astfel a ajuns rege peste insula Creta feciorul cel mai mare al frumoasei Europa. Dar cum s-a văzut rege, nu a mai vrut s-aducă jertfa făgăduită. Taurul ce ieșise din valurile mării era mult prea frumos și s-a gândit că este mai bine să-l păstreze.

...Și, precum i-a fost gândul, a săvârșit și fapta. A dus într-o pădure taurul lui Poseidon, și-acolo l-a ascuns, legat între copaci. În schimb a dus, drept jertfă, un animal ca toate, din cirezile lui.

Când a văzut Poseidon înșelăciunea asta, s-a mâniat grozav și a vrut să-l ucidă pe mincinosul rege, lovindu-l cu tridentul; dar și-a adus aminte că Minos e feciorul olimpicului Zeus. Și-a cugetat că-i bine să-l pedepsească altfel. Nu chiar așa fâțuș. Ca Zeus să nu afle că i-a lovit odrasla și să nu se răzbune.

A mai lăsat o vreme, până când noul rege a vrut să se însoare și a aflat că el și-a ales ca mireasă pe dulcea Pasifae, o fată-a soarelui.

— Aha!... a spus Poseidon. Iacătă și sorocul. De când îl așteptam...

Într-o lună sau două s-a pregătit și nunta. La nuntă-au fost poftiți croi și regi și zei. Printre ei și Poseidon, alături de-Afrodita și Helios, părinte al gingașei fecioare, Selene și mulți alții. Cine poate să știe câți or fi fost cu toții?!...

A început ospățul, a avut loc și danțul. S-a răs. S-a petrecut zile nenumărate.

Poseidon a glumit cu oaspeții, cu Minos și chiar cu Pasifae; dar n-a uitat o clipă că el venise-acolo doar spre a-și împlini dorința răzbunare.

Iar când a fost să plece – având și ajutorul frumoasei Afrodita – zeul stăpân al mării a săvârșit o vrajă. Și mândra Pasifae, sub vraja asta cruntă, și-a simțit ochii tulburi și inima pierdută și gândul răvășit. Nu mai știa să vadă cele din jurul ei precum erau aievea. I se părea, de pildă, că taurul cel alb, scos de zeul Poseidon din valurile mării, este-un tânăr viteaz, frumos, voinic și falnic. Iar pe soțul ei Minos îl vedea ca pe-o fiară ce-ar vrea să o sfâșie. Osândă mai cumplită dată de olimpieni unei tinere fete ne-ntinate la suflet, în ziua ei de nuntă, nici că s-a mai văzut.

REGINA ODRĂSLEȘTE PE MINOTAUR

Și nu i-a fost nici asta de-ajuns zeului mării. A făcut, tot prin vrajă, ca tânăra regină să odrăslească – biata! – un monstru fără seamăn. Monstru-nfiorător.

Trupul ciudatei ființe era de om, firește, dar cap avea de taur... cu bot, cu păr, cu coarne. Și ochi avea, sub frunte, răi, înecați în sânge.

Dihania aceasta – numită Minotaur¹ – nici nu dorea să sugă, cum se hrănesc copiii când sunt încă micuți. Nici nu poftea să pască la fel ca vițelușii. Ci voia să sfâșie, ca lupul, numai carne. Și-n primul rând, de om.

Îndurerată, Pasifae jelea înfricoșată, înțelegând e-a fost lovită de Poseidon, ca și de Afrodita. Iar regele, tăcut, își ascunsesse fruntea în palmele-amândouă, gândindu-se mereu:

„Unde-ar putea să fie ascunsă fiara asta atât de sângeroasă, pe care o născuse regina Pasifae? Unde-ar putea s-o ducă, să nu-i mai vadă chipul atât de monstruos? Și să nu-i mai audă răgetul său de foame, care umple palatul, răsună peste tot și-nearcă de rușine pe regele din Creta. O!... zei, ce-i de făcut?”

În marea disperare care îl cuprinsese, Minos și-a amintit că locuia în Creta artistul atenian ce se numea Dedal.

¹ Am amintit despre acest Minotaur, ca și despre Dedal și Ariadna, încă din legenda anterioară despre Tezeu.

El făptuise lucruri cu totul minunate. Legendele ne spun c-a inventat securea, burghiul, ferăstrăul, cleștele și ciocanul și chiar firul cu plumb. Și, tot după legende, acest artist a fost primul sculptor de vază și primul arhitect.

Înainte de dânsul statuile-ar fi fost, precât se povestește, numai butuci de lemn, ciopliți puțin, ici-colo... Artistul le-a dat formă de trupuri omenești butucilor de frasin, de fag sau de stejar. El a cioplit cu dalta picioarele, mijlocul, și brațele, și gâtul, și a săpat în lemn trăsăturile feței: nasul, gura și ochii. Xoanonele diforme, statuile de lemn din timpurile vechi – când erau măiestrite de mâna lui Dedal – păreau că-s în mișcare, că râd sau glăsuiesc. Precum se povestește, când au zărit cretanii cele dintâi statui cioplite de Dedal, le-au zăvorât în beciuri sau le-au legat cu sfori, ca nu cumva să fugă. Socoteau că sunt vii. Chiar voinicul Heracles, trimis de Euristeu să prindă taurul, a văzut un xoanon creat de Dedal. Socotind că-i o ființă ca toate celelalte – luându-l chiar drept dușman – s-a repezit furios și s-a luptat cu el, spre hazul tuturor, până s-a dumirit că-i neînsuflețit, fiindcă s-a sfărâmat în mii de bucățele, sub pumnul lui grozav.

Și iată că acuma regele trimisese niște slugi de credință să-l cheme pe Dedal.

— Să-mi faci, a rostit Minos artistului Dedal, un palat măiestrit. Nu știi cum... dar să-l faci așa, c-un meșteșug... Cine-o intra acolo să fie bun intrat. Să nu poată ieși, oricât s-ar strădui...

— Îți trebuie curând?

— Curând?... Ha!... și mâine... și astăzi de-ai putea.

— S-ascunzi pe Minotaur?...

— Pe Minotaur, da. Nu mai pot să-l aud. Nici nu mai pot să-l văd. Aș vrea să-l și ucid, dar s-a născut, cum știi, la mine în palat... îmi este deci fecior, prin voia lui Poseidon... Dacă-l țin în palat, îmi sfășie supușii; vrea doar carne de om. Trebuie să-l închid...

— Și cu ce-l vei hrăni?

— Cu prinșii din război și cu cei condamnați. Dar asta-i treaba mea... Tu ești dator să-mi faci clădirea poruncită. De nu vei izbuti, tu însuși vei fi dat drept hrană-acestui monstru născut de Pasifae. Ai înțeles, Dedal?

— Prea bine, tot, stăpâne... Mă duc să-mi înjghebez un plan pentru palat la marginea grădinii...

— Te du... și te aștept cu planul pregătit, să vii cât mai curând.

DEDAL CONSTRUIEȘTE LABIRINTUL

Și a plecat Dedal. S-a apucat de lucru și în puțină vreme a făcut un palat cum nu se mai văzuse în lume nicăieri. Era clădit din piatră. Era înalt, înalt; dar neacoperit. În el se-ntortocheau zeci, sute de culoare, de săli și chiar de scări. Toate se-ncruciau, urcau sau coborau

intr-un astfel de chip, încât te năuceau. Dacă intrai acolo, te-ncurcai pe culoare, și, vrând să ieși, de pildă, te afundai mai rău. Și oricât te sileai nu mai nimereai drumul. Nu mai puteai ieși.

În acest larg palat, în acest labirint¹ – cum l-a numit Dedal – a-nchis regele Creței pe fiara Minotaur. Și ca să-i ție viața hidosului său fiu, Minos îi aducea în negrul labirint pe prinșii din războaie și pe alți condamnați. Când n-avea prizonieri, îi azvârlea acolo păsări sau alte ființe și faguri de albine, cu miere-nmiresmată.

Însă stăpânul Creței era rege războinic și, supunând popoare, ținuturi, peste tot, îi silea pe aceia care erau învinși să-i plătească tribut. Dar ce tribut? În sânge. Fecioare și flăcăi ca jertfă pentru fiara ascunsă-n labirint.

...Și, tot luptând prin lume, Minos a biruit cândva și pe-atenieni și, după obiceiul pe care și-l făcuse, i-a silit și pe ei să-i trimită tribut, în fiecare an, câte șapte fecioare și alți șapte flăcăi.

Au plătit atenienii de două ori tributul, fără de niciun murmur, însă a treia oară, între cei hărăziți ca hrană pentru fiara închisă-n labirint, a venit și Tezeu. Iar buna Ariadna – cu sfatul lui Dedal – și-a ajutat iubitul. El a doborât fiara și a fugit din Creta.

Și cine să plătească? Cine să ispășească și pentru Minotaur, și pentru că Ariadna fugise cu Tezeu?

¹ Labirintul construit de Dedal era considerat una dintre cele șapte minuni ale lumii.

Regele a aflat că artistul Dedal a dat sfat Ariadnei și ea l-a ajutat pe iubitul Tezeu. L-a chemat pe Dedal și i-a strigat așa:

— Tu le-ai dat ajutor?... Tu... câine atenian? Și-ai socotit, pesemne, că scapi neosândit?

— Eu le-am dat, da, stăpâne, a glăsuț Dedal. Ai omorât atâția tineri nevinovați din ținuturi călcate de tine în picioare. Atâția osândiți de tine pe nedrept, chiar din insula Creta, au fost mâncați de fiară, crudule bazileu. Nu mai puteam să-ndur. Făptuiești numai crime. Ucide-mă acuma, de vrei, nu mă-nspăimânt...

— Nu. N-am să te ucid, căci mintea ta isteată, harul tău de artist îmi sunt de trebuință. Dar am să te închid – a spus regele Minos – în schimb, în labirint, cu fiul tău Icar. Să nu-ți treacă prin minte, cumva, să-ncerci să fugi...

CĂDEREA LUI ICAR

Și, la semnul lui Minos, sclavii s-au repezit. L-au înșfăcat de umeri, și-așa, mai mult târâș, l-au purtat prin grădină până la labirint.

Alți sclavi, în vremea asta, i-au adus și feciorul, ce se numea Icar, pe care-l dobândise dintr-o căsătorie cu-o sclavă a lui Minos. El se uita-ngrozit la zidurile-nalte.

Tatăl și-a luat feciorul în brațe și a grăit:

— Dacă regele Cretei ne-a-nchis drumul pe ape și drumul pe pământ, a mai rămas văzduhul...

— Cum, tată, să zburăm?... Dar ce suntem noi, păsări? a întrebat Icar.

— Da, dragul meu copil! Astăzi a sosit vremea ca să-i învăț pe oameni să zboare prin văzduh. Nutream de mult în mine un gând de acest fel. Ce-i drept, nu socoteam că am să fiu silit atâta de curând să fac astfel de aripi ca să scăpăm cu ele din ghearele lui Minos... Să ne-apucăm de lucru. Ajută-mă și tu...

Și-ndat-a luat bătrânul, ajutat de fecior, pene, oase de păsări, rămase-n labirint din timpul cât trăise preahădul Minotaur, și le-a legat cu fire din haina lui desprinse și le-a lipit cu ceară, făcând patru aripi.¹

Două și le-a pus sieși, prinzându-le-n curmeie făcute din veșminte, și celelalte două i le-a pus lui Icar. S-au urcat sus, pe ziduri.

Chemându-l pe Icar aproape, lângă sine, l-a învățat să zboare:

— Privește cum se-nalță vulturul prin văzduhuri! Vâslește rar din aripi. Nu sta nici prea aproape de valurile mării, ca apa să nu-ți ude aripile ușoare, i-a dat sfaturi bătrânul; dar, în aceeași vreme, nu te-nălța prea tare și fără chibzuială. Nu te-apropia de soare. Aripile acestea nu am avut mijloace, aici în labirint,

¹ Legenda aceasta antică are, fără îndoială, multă legătură și cu legenda românească despre *Meșterul Manole*. Locul unde legenda spune că ar fi căzut în acea zi Icar este Marea Icariană, lângă insula Samos. Se povestea că mai târziu i s-ar fi găsit trupul și ar fi fost înmormântat chiar în insula Samos. În artă, legenda lui Icar a fost des ilustrată. A fost cântată mai ales de Ovidiu.

să le alcătuiască așa cum aş fi vrut, și ceara se topește. Aripa se desprinde și-ai să te prăbușești. Să te iei după mine. Bagă bine de seamă... Și-acuma să zburăm spre dulcea libertate.

— Hai să zburăm, hai, tată, a glăsuț Icar, cuprins în inimă de-o aprigă dorință de-a spinteca văzduhul și-a se-nălța spre cer.

Și au vâslit din aripi. S-au ridicat spre boltă și au pornit în lume. Creta era în urmă, abia se mai vedea. De pe țăr-muri păstorii, pescarii și alți oameni se uitau, cu mirare, cum niște pământeni puteau zbura ca zeii. Nu le venea să creadă. Trecuseră de Delos și de insula Paros, cea plină de miresme.

În depărtări s-arată și fermecata Samos. Când fiul lui Dedal, îmbătat de vârtejul aceluia zbor înalt, bate din aripi tare. Se ridică mai sus.

— Icar, îi strigă tatăl, nu uita ce ți-am spus și fii prevăzător!

Numai că el n-ascultă. Simte că se înalță ca vulturul în slavă. Îi vine să și cânte, să chiuie, să strige. Și zboară, se ridică, mai sus, mai sus, mai sus... Parc-ar vrea să se smulgă din trup, ușor ca gândul și slobod să plutească până-n nemărginiri.

Dar Helios, din ceruri, gelos pe pământeni care zburau ca zeii, a început să ardă, să dogorească tare. Era către amiază. Helios trimitea valuri, valuri de flăcări.

— Icar, oprește-te! îi strigă tatăl care, simțind căldura, se apropia de ape, ca să se răcorească.

Însă Icar, în zboru-i, nici nu-l mai auzea. El se-nălța întruna, înconjurat de flăcări de aur, ca un nimb. Avântul lui spre ceruri nu-l mai putea opri cu strigătu-i Dedal. Se-apropia sfârșitul urzit de Helios.

Ceara care lipea aripile ușoare a prins să se topească, să curgă încetinel. Penele s-au desprins. Degeaba da din brațe feciorul lui Dedal, nu-l mai ținea nimica sub cerul arzător.

De la acea-nălțime, c-un țipăt disperat, Icar s-a prăbușit în valurile mării.

Apa l-a înghițit pe loc. L-a dus la fund.¹

Dedal, auzind glasul, s-a-ntors îngrijorat și și-a strigat feciorul:

— Icar!... Pe unde ești?... Unde ești?... Unde ești?...

¹ Icar pare a fi simbolul dorinței omului de a se depăși pe sine, de a se ridica, în zborul său spre libertate, cât mai sus. Iar prăbușirea sa se datorește, pe de o parte lipsei sale de experiență în îndepărtatul trecut istoric, pe de alta acelor forțe dominante, care doresc să împiedice progresul, urcușul omului spre cele mai înalte culmi.

Într-un splendid basorelief din secolul al doilea înaintea erei noastre, și pe un vas pictat de un artist cretan, îl vedem pe Dedal făurind aripi pentru el și Icar. Drama căderii lui Icar o găsim înfățișată în picturi murale nespuse de expresive, aflate sub lava din Pompei. Iar în plastica modernă se află o operă celebră a sculptorului francez Rodin.

RĂZBOIUL TROIAN

Se povestește că pe-un deal, din Asia de asfințit, în apropiere de strâmtoarea Helespont, s-ar fi nălțat, cândva, un oraș mare și puternic¹.

¹Troia se ridică pe dealul unde se află astăzi localitatea Hisarlık, din Turcia. Lucrul acesta a fost susținut în urma cercetărilor arheologice făcute de învățatul german Heinrich Schliemann. În acest fel, s-a arătat că opera atribuită bătrânului aed orb, Homer, are și o bază istorică, nu numai una legendară. Luând ca teme cântece foarte vechi, despre un război dus de către căpeteniile tuturor triburilor din Grecia împotriva bogatului oraș Troia, ca și despre isprăvile unora dintre ei la întoarcerea în patrie, Homer a creat cele două mari poeme epice: *Iliada* și *Odissea*. Tradiția grecească antică plasa evenimentele povestite de Homer prin anii 1199—1183 î.e.n. Adevărul este însă că baza istorică a *Iliadei* o formează evenimentele legate de năvălirea cetelor aheene în Troada. Aheii își aveau centrul în Argos, la Micene, și alcătuiseră cultura așa-numită „miceniană”. Iar epopeea lui Homer oglindește evenimentele reale, petrecute în Asia Mică între secolele al XIV-lea și al XII-lea î.e.n., epoca marilor migrații. Se pare că imensa bogăție a Troiei și poziția ei geografică, de țară care domina strâmtoarele, deci negoțul dinspre Marea Neagră în Marea Egee, a trezit lăcomia șefilor de triburi aheii, strânși în jurul legendarului rege Agamemnon din Micene. Aceștia, împinși, la rândul lor, din miazănoapte, de doriieni, au plecat din Elada cu oastea în Asia Mică

Cel care a zidit orașul a fost, după legendă, Ilos, feciorul unui rege, Tros, care-și trăgea obârșia – printr-un voinic, Dardan – din Zeus. Dar de la numele lui Tros acest oraș s-a chemat Troia, și țara înconjurătoare – parte din Frigia – Troada².

și au atacat, au jefuit și au distrus Troia. Ca să justifice însă acest război crud și ca să-i dea noblețe, elinii – cu fantezia lor bogată – au născocit legenda despre răpirea Elenei cea frumoasă, răpire făcută la îndemnul unei zeițe olimpiene. Cauza războiului, după legendă, nu mai era deci bogăția mult râvnită a Troiei, nici încercarea de a coloniza și alte regiuni de pe litoralul Asiei Mici, ci răzbunarea pentru o grea insultă adusă unui rege. Aezii și mai ales Homer – despre care unii învățați cred că nici n-a existat – au înfrumusețat legenda, amestecând în luptele din fața Troiei pe cei mai mulți dintre olimpicieni. Dar chiar așa, sub haina de legendă, poemele bătrânului Homer au și valoare documentară deosebită. Ele ne zugrăvesc cu autenticitate societatea troiană și pe cea din Grecia continentală, în timpul când se trecea de la orânduirea gentilică, a păstorilor nomazi, la societatea împărțită pe clase. Iată de ce ne apropiem cu atâta interes de legendele acestea, care au, pe lângă o importanță istorică, și una de documente ale vieții sociale din timpurile acelea depărtate.

²Povestea spune că Dardan era fiul lui Zeus și al Electrei – fiica lui Atlas. Omorându-l pe fratele său, Iasion, fusese obligat să fugă din Elada în Asia, întemeind o așezare și o dinastie dardană. Din neamul lui s-au tras regii troieni. De aceea Troiei i se mai zicea și Dardania, iar troienilor, dardani. Tot el a dat și numele strămtorii, fostă Helespont, în Dardanele. În schimb, de la Ilos, fiul lui Tros, acela care se trăgea direct din Dardan, i s-a spus Troiei și Ilionul. Din această pricină, marea epopoe a lui Homer, unde sunt cântați eroii războiului troian, a fost numită *Iliada*. Legenda fusese ticluită de elini în așa fel încât să se arate că Dardan, cu urmașii săi Tros și Ilos, erau și ei elini. Deci Troia era o așezare elină; aheii, debarcând în Asia Mică, soseau pe pământuri eline, nu cotropeau ținuturi străine. Mai târziu, se pare că romanii au modificat legenda potrivit intereselor lor, arătând că Dardan venise nu din Elada, ci din Italia, în Asia Mică. În acest fel, Dardan nu mai era elin. El plecase din Italia, iar Enea, strănepotul său, se va întoarce în Italia, după sfârșitul războiului, cu mâna de troieni rămași în viață.

DEALUL GREȘELILOR

La drept vorbind, locul unde se ridica orașul se zice că s-ar fi chemat înainte „dealul greșelilor” – deoarece-ntr-o bună zi, Zeus s-a mâniat pe Ate, zeiță a greșelilor și a orbirii, și a zvârlit-o din Olimp.

— Din cauza ta, i-a strigat Zeus, greșesc adesea, cum s-a-ntâmpat atunci, la Mecone, când m-a-nșelat titanul Prometeu. De azi-nainte nu ai voie să mai urci în Olimpul nostru. Vor greși numai pământenii...

Și i-a dat brânci zeiței Ate.

Locul unde a căzut ea a fost chiar dealul din poveste. În căzătură, s-a lovit zeița zdravăn, și, de ciudă, a blestemat dealul acela să fie plin de amăgiri, și oamenii să-l îndrăgească – însă s-aducă nenoroc.

I-adevărat, colina asta era un loc fermecător. Se rezema, spre răsărit, pe muntele de piatră, Ida. Iar spre apus se cobora, în pantă dulce, către marea cu valurile azurii.

Fiul lui Tros a hotărât să-nalțe-acolo, pe colină, o fortăreață. A făcut dară sacrificii și i-a-ntrebat pe olimpieni dacă-i vor da încuviințarea. Atunci, din cer, ar fi căzut o statueta misterioasă¹, care o-nfățișa pe-Atena.

¹ Statueta aceasta de lemn, reprezentând-o pe zeița Atena cu o lance în mâna dreaptă și un caier cu lână și un fus în cea stângă, era, potrivit povestirilor antice, înaltă cam de 1,50 m. Ea se numea paladiu-fecioara și era ocrotitoarea orașului.

„Palas-Atena este-aceea care-mi va ocroti orașul” – a cuge-
tat regele Ilos, și după ce-a zidit, pe deal, o fortăreață nu prea
mare, a făcut lângă ea un templu. În templu, într-un loc de
cinste, a pus această statueta zisă paladiu-fecioara. Aceasta e
prima greșală, precum se va vedea-n poveste.

Și-au trecut ani câți au trecut, și Ilos într-o zi s-a stins. La
tron i-a urmat fiul său, ce se numea Laomedon.

PRIAM SE URCĂ PE TRONUL LUI LAOMEDON

Laomedon a fost un rege lipsit de cinste sau cuvânt. Lui
ii plăcea să aibă slugi, dar nu voia să le plătească. Era hapsân,
apucător și fără milă de supuși, cum sunt mai de-obicei toți
regii.

Având el multe avuții, a vrut să și le ocrotească și să ridi-
ce-n jurul Troiei un șir de ziduri cât mai tari. Îi trebuiau deci
lucrători.

Tocmai în vremea când dorea el să ridice-aceste ziduri, s-a
întâmplat ca în Olimp mai mulți zei să se răzvrătească. Doreau
să-l lege pe stăpân în ștreanguri tari și să-l arunce în Tartarul
întunecat. Dar Thetis, fiica lui Nereu, cea cu picioare de ar-
gint, aflând urzeala, îl vestise pe tatăl zeilor îndată, și el îi osân-
dise aspru pe răsculații din Olimp. Dintre toți, cel mai greu

loviți au fost Poseidon și Apollo. Zeus a hotărât că ei se vor trudi, ca salahori, să-nalțe zidurile Troiei.¹

Când s-a sfârșit însă zidirea, Laomedon i-a izgonit pe cei doi zei din țara sa, fără să le plătească munca, așa precum făgăduise. La fel, tot fără de cuvânt, s-a purtat el și cu Heracles.² Pentru asemenea greșeli, Laomedon și-a pierdut tronul. Cei mai mulți dintre fiii săi au fost uciși în bătălii. I-a rămas numai un fecior, care căzuse prizonier. Acesta era cel mai mic. Se numea la-nceput Podarce. Mai târziu i s-a zis Priam³.

Iar Priam, revenind la Troia, a luat de soată pe-o prințesă gingașă, bună, devotată, pe care o iubea nespus. Hecuba⁴ se chema copila.

¹ Alegoria ne arată, cum presupun unii mitologi, că la zidirea cetății Troia s-ar fi folosit, întâia oară, în construcții, mortarul. Până atunci se puneau numai pietrele una peste alta. La Troia, după cât s-ar părea, s-a întrebuințat cimentul, amestecat cu nisip și apă. Cimentul se usca la soare și lega pietrele mai bine. De aceea au lucrat Poseidon (zeul care intruchipa apa) și Apollo (căldura soarelui).

² Ca să-l pedepsească pe Laomedon pentru lipsa lui de cuvânt, Apollo a trimis ciurma în Troia, iar Poseidon, un monstru. Acesta trebuia s-o primească pe Hesione, fiica lui Laomedon, ca jertfă. Heracles s-a oferit s-o scape pe Hesione, ca altădată Perseu pe Andromeda, dacă i-o va da de nevastă. Regele i-a promis-o. Heracles a ucis monstrul. Dar Laomedon nu i-a mai dat-o pe fiica lui de soție. De aceea Heracles, după ce a scăpat din sclavia lui Euristeu, s-a dus cu armele asupra lui Laomedon și l-a pedepsit.

³ Podarce însemna „pas ușor”, pentru că acest fiu al lui Laomedon era un alergător de frunte. Pe urmă i s-a zis Priam, adică răscumpăratul, pentru că fusese eliberat din robie, în schimbul unor daruri de preț.

⁴ Numele adevărat este Hecabe, dar, fiind prea puțin cunoscut, se folosește cel dat de romani, Hecuba.

S-a urcat deci Priam pe tron – iar soața sa i-a dăruit cincizeci de fii, frumoși ca zeii, și-un număr mare de copile¹.

Atâta doară că atuncea când trebuia să vadă lumea unul dintre feciorii săi, Hecuba a avut un vis; și se făcea c-ar fi născut nu un copil, ci-o torță aprinsă. Flacăra torței se-ntindea până ce cuprindea orașul și-l mistuia în întregime.

FIUL NOU-NĂSCUT DE HECUBA ESTE PĂRĂSIT PE MUNTELE IDA

Priam, aflând de acest vis, i-a întrebat pe niște preoți; și ei l-au sfătuit să-l ducă pe fiul nou-născut în munte; și, după dă-tina străbună, față de fiii nedoriți, să-l lase-acolo pe o stâncă. Fiearele, vulturii și șerpilor vor ști pe urmă ce să facă, fără ca tatăl să-și mânjească mâna cu sânge de copil.

Priam a ascultat de sfatul preoților. A luat băiatul. L-a ncre-dințat unui păstor. Și el l-a părăsit pe-o creastă a muntelui cel înalt, Ida. Dar, peste patru sau cinci zile, trecând păstorul iar pe-acolo, a văzut – nu-i venea să creadă! – pe fiul regelui Priam sugând de zor la o ursoaică.

¹ Se crede că fetele au fost în număr de douăsprezece.

Înduioșat, a luat păstorul pe-acest copil plin de noroc și l-a dus în coliba sa. Acolo l-a crescut în taină, căci, dacă regele afla, îi aștepta desigur moartea și pe păstor, și pe băiat.¹

Crescând, acest fecior de rege s-a tocmnit și el tot păstor, ca tatăl adoptiv, la Priam. Mâna cirezile de vite, la fel ca toți ceilalți păstori, și nu știa că el e fiul aceluia ce stăpânea aceste bogății pe Ida.

Ba se mai spune că flăcăul era nespus de inimos. Îi era drag de animale și le păzea de hoți și fiare cu-atât de multă vitejie încât păstorii l-au numit, din cauza asta, Alexandru².

...Și, cum trecuse vreme multă de când Priam își aruncase fiul cel nedorit pe Ida, trebuia, după străvechi datini, să facă-n cinstea lui serbări. Organizase deci, în Troia, slujbe și jocuri și întreceri. Iară ca premiu, în întreceri, oferea cel mai mare taur pe care îl avea-n cirezi.

Dar taurul făgăduit era crescut chiar de-Alexandru. Tânărul ținea mult la taur. Și, fiindcă Priam i-l ceruse, a hotărât să-l recâștige, luând și el parte la întreceri.

Într-adevăr, prin iscusință și vitejie, Alexandru i-a biruit pe ceilalți tineri. Taurul l-a câștigat el, și, fiind sărbătorit la curte, Priam, Hecuba și ceilalți l-au întrebat: de unde este și cum îl cheamă?... Și bineînțeles că vorba aduce după sine vorbă, și întrebarea, întrebare. Și toate-acestea duc, la urmă, la dezlegarea unei taine. Destul că Priam a aflat că Alexandru

¹ Și în folclorul românesc se găsesc basme ca *Aflatul, Făt-Frumos cel găsit pe munte* ș.a., unde pruncii nedoriti sunt aruncați prin păduri sau pe stânci, dar sunt găsiți, salvați și aduși din nou în casa părintească.

² În românește – „învingătorul”.

i-e fecior. Bucuria regelui Troiei n-a fost mică. I-au dat pe loc haine de preț. Au închinat în cinstea lui. Și l-au chemat nu Alexandru, cum îi ziseseră-nainte, ci Paris, nume care-nseamnă rudă de-aproape, regăsită.

MĂRUL DISCORDIEI CADE ÎN MIJLOCUL NUNȚII ZEIȚEI THETIS CU PELEU

Pe când se petreceau în Troia aceste întâmplări ciudate, în peștera unui centaur, faimosul Chiron din legendă, zeii, în fruntea lor cu Zeus, petreceau strașnic la o nuntă.

Se cununa zeița Thetis, cea cu picioare argintii, cu un voinic numit Peleu, un rege din Tesalia. De fapt, și Zeus și Poseidon peșiseră pe nereidă. Dar Prometeu le prorocise că ea va naște un fecior, care își va întrece tatăl în vitejie și putere. Asta nu le era pe plac nici lui Poseidon, nici lui Zeus. Mai ales Zeus se temea de fiii lui, să nu-l doboare, precum făcuse el cândva tatălui său, bătrânul Cronos. Și, ca să scape de buclucuri, se învoise ca Peleu să fie mirele lui Thetis.

Și-acuma începuse nunta. Zeii cântau și dănțuiau cu nimfe și cu pământene. Apollo le suna din liră. Dionysos le turna vin și Momus, zeul caraghios, le făcea strâmbături destule... și toți

râdeau cu-atâta poftă, încât se zguduiau pământul, marea și cerul cel înalt cu luna și cu stelele.

De fapt, nu toți râdeau cu poftă... Căci la intrarea peșterii sta Eris cea posomorâtă, zeița care proteja discordia, cearta și bârfa, zeița care uneltea ca-n lume să nu fie pace și înțelegere deplină.

Zeița asta preahidoasă, nesuferită tuturor, ședea deci și privea cu ură la cei care se desfătau. Și, pentru că zeița Thetis nu o poftise la ospăț, dorind să fie armonie și bunăvoie-ntre meseni – gândea cum să le strice cheful.¹

Și dintr-o dată a rânjit. Găsise hâda iar o cale. Încălecând pe un balaur, zburase-n țara hesperidă. Luase din grădina de aur un măr. Mărul cel mai frumos. Pe el scrisese cu cerneală de aur, mai strălucitoare decât lumina de amiaz, trei vorbe bine ticluite. Scrisese: „Celei mai frumoase“.

S-a-ntors apoi la peșteră; și-a vârât capul înlăuntru, cu limba roșie ca para strânsă-ntre colții ruginiți; iar brațu-i a zvârlit cu grijă mărul acela-ncondeiat între zeițele ce-n horă alunecau, ca într-un zbor.

¹ Motivul cu vrăjitoarea care strică petrecerea sau nunta, uneori vârând discordia, alteori răpind mireasa sau scufundând palatul, îl găsim iarăși în basmele și legendele noastre. (Vezi de pildă basmul „Vălul miresei” din volumul *În țara legendelor*, de Al. Mitru, Editura Ion Creangă, București, 1983.)

ÎNCEPE CEARTA ÎNTR-UN MOMENT

L-o fi văzut, pesemne, Hera sau Afrodita sau Atena!... L-au ridicat și au citit slovele-acelea otrăvite, scrise de certăreața Eris, și fiecare-o fi rostit:

— E mărul meu... Dați-l îndoace!...

— Ba e al meu, că-s mai frumoasă!...

— Nu-i al niciuneia... I-al meu... Zeus... nu vrei tu să ne faci dreptate?...

Și tot așa... Nu știți cum este atunci când se pornește sfada? Fețele parcă sunt schimbate. Vocile-s tari și ascuțite. Răsună vorbe deloc blânde, sudălmi și uneori blesteme.

Așa și cele trei zeițe strigau mereu spre adunare să li se spună care este cea mai frumoasă dintre ele. Zeii erau prevăzători. Să spună Hera sau Atena, se supăra rău Afrodita. Să zică-atunci că Afrodita, se mânia zeița Hera, ca și Atena, deopotrivă.

— Știți ce? a spus mărul Zeus. Un singur om poate s-arate care-i deplinul adevăr...

— Cine-i acela? au zis ele, întărâtate, într-un glas.

— E Paris... Paris de la Troia, cel ce se află-acuma pe Ida. S-a dus să-și revadă-n munte cirezile ce le-ngrijea, pe când era un păstor simplu, și nu un prinț cum este azi.

— Cum îl găsim? a întrebat zeița Hera.

— Hermes, pristavu-mi de credință, vă va călăuzi pe toate, i-a dat răspuns marele Zeus. Hermes! Călăuzește-le spre Ida, arată-le cine e Paris! Și fă ce-oi face ca flăcăul să dea zeitelor răspuns.

Dar Hermes, preașiretul Hermes, era neîntrecut în toate.
— Lasă, stăpâne, i-a grăit, să nu ai niciun fel de grijă. Voi ști eu să-mi fac bine slujba, și Paris o să dea răspunsul, chiar astăzi, după cum ți-e voia...

Și – pentru că nunta cea mare, oricum, tot fusese stricată de Eris, de zeița vrajbei, care juca de bucurie în fața peșterii lui Chiron – Hermes a spus către zeițe:

— Veniți cu mine să v-arăt pe tânărul judecător, feciorul regelui din Troia. El o s-alegă dintre voi pe-aceea care-i mai frumoasă.

Și Hermes cu zeițele s-au urcat pe un nor de aur. Norul s-a ridicat în slăvi, și n-au trecut decât trei clipe și norul a ajuns pe Ida.

PARIS DĂ AFRODITEI MĂRUL DE AUR

Paris pășea pe munte singur. Înduioșat își amintea de vremea când era păstor.

Cerul era abia-nroșit de zorii care se vesteau. S-auzeau mугete de tauri, ce tropoteau către pășuni. Și diamante, stropi de rouă, luceau pe ierburile moi.

Deodată, s-au ivit din slavă zeițele înverșunate, având pe Hermes între ele. Și Hermes a grăit spre Paris:

— Ia stai, voinice, și ne spune care zeiță-i mai frumoasă: Atena mult preaînțeleaptă, sau Afrodita, drăgălașa, ocrotitoare a iubirii, sau poate însăși mândra Hera, stăpână-n marce

Olimp, fiind soața regelui ceresc? Cui i-ai da tu mărul de aur, pe care-l vezi în mâna mea?

Văzându-se-n încurcătură, Paris a vrut întâi să fugă. Numai că Hermes l-a ținut, apucându-l pe după umeri. Și, vorbindu-i cu meșteșug, l-a sfătuit să stea pe loc și să răspundă mai degrabă.

Zeițele și-au arătat lui Paris toată frumusețea. Ba, fiecare dintre ele i-au mai făgăduit să-i dea și o răsplată cât mai bună, dacă voinicul le-o alege. Astfel, soața lui Zeus, Hera, i-a spus că o să-l facă rege, nu în Troada sau în Frigia, ci peste toată Asia. Și, după Zeus, el va fi cel mai puternic pe pământ. Palas-Atena i-a promis să-l facă-nvingător în lupte și înțelept ca nimeni altul. Iar Afrodita i-a rostit că ea-l va face fericit, dându-i de soață o regină. Regina e mândra Elena, cea mai frumoasă-ntre femei, fiica lui Zeus și a Ledei.

Și Paris n-a mai stat pe gânduri. A dat în lături și puterea cu care-l imbiase Hera, și-nțelepciunea de la Palas, și a ales numai plăcerea dăruită de dragoste – făcând, de-asemeni, o greșeală.

— Cea mai frumoasă-i Afrodita, i-a răspuns el zeului Hermes.¹

¹ Scena alegerii celei mai frumoase zeițe, dintre Hera, Atena și Afrodita, a fost pictată pe zeci de vase din vechime. În pictura modernă, pe tema aceasta, a creat o mare operă Rubens. Într-un decor exuberant, Paris îi dă mărul discordiei încântătoarei Afrodita. Artistul a știut să pună pe pânză, în culori măiestre, amenințarea sumbră. Pentru că în văzduh plutește zeița Eris. Ea are în mâna stângă un șarpe, care inchipuie veninul ce otrăvește inima și face să se nască ura. În mâna dreaptă ține torța. Torța care aprinde vrajba și o ațâță tot mai mult. Din clipita aceea Paris – făcând marea greșeală de-a prefera desfătarea, dând la o parte înțelepciunea și puterea – a și dezlănțuit urgia. A început ruina Troiei, orașul înfloritor, unde domnea regele Priam. O pictură asemănătoare, de o mare valoare, pictată de Giorgione, s-a distrus la Dresda, în timpul războiului.

Și, luând mărul discordiei, i l-a dat zeiței dragostei.

După această întâmplare, zeițele Hera și-Atena au plecat tare supărate. Ele-au jurat să se răzbune nu numai pe tânărul Paris, ci pe întreg orașul Troia.

N-a rămas decât Afrodita, care l-a și-ndemnat pe Paris să plece în cetatea Sparta, unde domnea un rege prieten, soțul frumoasei Elenei cea frumoasă. Și să i-o răpească pe Elena, regelui prieten, Menelau.

RĂPIREA ELENEI CEA FRUMOASĂ

Și Paris s-a înflăcărat. Pierzându-și orice stăpânire și chibzuire mai adâncă, s-a însoțit c-un alt voinic și s-au călătorit spre Sparta. Flăcăul care-l însoțea era odrasla Afroditei și-a unui prinț păstor, Anchise, tot din tulpina dardană. Numele lui era Enea.

Și, după o călătorie destul de lungă și de grea, tinerii au ajuns în Sparta. Aici regele Menelau i-a primit bine, ca pe prieteni. El tocmai trebuia să plece cu niște treburi din oraș. Pornea către insula Creta. Și a rugat-o pe Elena să aibă grijă de voinici, în timpul cât o să lipsească.

Dar cum s-a-ndepărtat din Sparta soțul Elenei, Menelau, s-a și ivit din slăvi un car, ce era tras de porumbițe și-o aducea pe Afrodita.

În urma ei venea și Eros, zeul iubirii cel viclean, cu aripile lui de aur. Zeița i-a vorbit Elenei, ținând-o blând pe după umăr, despre-nsușirile lui Paris. Prin vrăji, numai de ea știute, zeița l-a făcut pe Paris mult mai frumos decât era. Iar Eros a țintit pe soața lui Menclau, în inimă, cu-o săgeată-nveninată, și a făcut-o să-ndrăgească pe fiul lui Priam din Troia. Elena și-a uitat de casă, de soț, de prieteni, de popor. S-a urcat pe corabia unde-o-mbia Paris să vie, și-amândoi au pornit spre Troia.¹

Când s-a-ntors Menclau la Sparta, mai, mai că nu-i venea să creadă că nu-și mai regăsește soața. Supușii i-au povestit tot.

De supărare, și-a izbit fruntea de lespezi și de ziduri. Inima-i s-a făcut cărbune. Și din nimica n-a pierit, căci își iubise mult soția. Însă, fiind el un om puternic, și-a adunat iarăși simțirea. Și-ndemnat de zeița Hera, a plecat să se sfătuiască cu fratele său, Agamemnon, rege în Argos, la Micene. L-au luat cu ei la sfat pe Nestor, alt rege înțelept, din Pylos.

¹ Într-un basoreliev din secolul al III-lea î.e.n. se vede cum Afrodita, în schimbul mărului de aur, o convinge, ținând-o de umăr pe soția regelui din Sparta, să-și trădeze căsnicia. Mai la o parte stă Paris. Lângă el este zeul Eros. Zeul îl face mai frumos și mai atrăgător pe Paris, încât Elena îl îndrăgește și, fără minte, este gata să-și părăsească soțul, țara, și să alerge după zvânturatul tânăr din Troia.

PĂȚANIILE LUI ULISE

Ahile-a-nsemnat vitejia în marele război troian. Fără de el, poate aheii erau zdrobiți de dârzul Hector. Dar pe Ahile-l adusesse în tabăra lui Agamemnon, prin istețimea sa, Ulise. Acest erou întruchipează înțelepciunea, priceperea și dibăcia. El a adus noi luptători, pe Filoctet, Neoptolem și alți eroi, în fața Troiei, cu vorba sa meșteșugită. Fără de el, paladiul nu ar fi părăsit orașul regelui Priam cel bătrân, nici n-ar fi fost meșteșugit calul de lemn. Zidul nebiruit al Troiei, clădit de doi zei olimpieni, ar fi rămas poate întreg.

Ce-i drept, Ulise nu dorise acest război atât de crud. Greu se urnise de acasă. Însă, intrat în bătălie, el a făcut tot ce-a putut, cu mintea lui născocitoare, ca să asigure victoria cetelor regiilor aheie.

Atâta că-n timpul cât fusese plecat în crunta bătălie, nu vedea-n visurile lui decât Itaca, patria sa cea mult iubită, în care își avea căminul.

N-avea alt gând, altă dorință mai fierbinte, decât să se întoarcă acasă¹, lângă fecioru-i Telemah și lângă draga-i Penelopa.

Acuma, isprăvindu-se războiul, Ulise și-a urcat, pe cele douăsprezece corăbii ce le-avea, oastea care-i era încredințată. Și vântul a suflat în pânze, iară văslașii-au chiuuit. Ziua era plină de soare și marea lucie, în zări, îi chema ademenitoare și-și legăna, în fața lor, valul cu murmure plăcute, aidoma unui cântec drag.

Și au plutit, au tot plutit, până ce au zărit un țărm locuit de un neam de oameni² ce-l ajutaseră pe Priam în marele război troian.

¹ În celebrul poem epic al lui Homer: *Odiscea*, ediția citată, Ulise glăsuiește cu înflăcărare despre insula lui, Itaca:

*Eu locuiesc Itaca, limpezitul
Ostrov, pe unde-i muntele Neritul
Cu freamăt de păduri, la-nfățișare
Măreț, și unde împrejur sunt multe
Și-apropiate insule, precum e
Zachintul păduros, Dulichiu, Same,
Itaca-i cea mai delungată-n mare
Și scundă spre apus, iar celelalte
Sunt mai spre răsărit. Pietroasă, aspră-i
Itaca, dar ca bună mamă crește
Feciori voinici. Și-apoi nimic mai dulce
Ca țara mea nu pot vedea pe lume.*

² Este vorba de ciconi, un neam de traci, aflat la poalele muntelui Ismaros, pe țărmul de miazănoapte al Mării Egee, între insulele Thasos și Samothrace.

Aici au debarcat cu oastea. I-au nimicit pe toți bărbații. Au luat întreaga avuție ce se găsea-n orașul lor, femeile și fetele. Iar prada, astfel dobândită, au împărțit-o-n mod egal.¹

E drept că pe acest tărâm Ulise a pierdut și el cam șaptezeci și doi de oameni.

...Și iară au pornit pe mare. Au mai plutit o săptămână și-ncă cinci zile pe deasupra. Au străbătut printr-o furtună, care i-a rătăcit pe ape, și au ajuns lângă o coastă, unde sălășluia poporul ciudat al lotofagilor². Aceștia se hrăneau cu lotus. Cine mânca din floarea asta nu mai avea altă dorință decât să stea, pe veci, acolo, în insula cu lotofagi. Și trei dintre însoțitorii cutezătorului Ulise, gustând din lotusul cel dulce, n-au vrut să plece mai departe. Însă Ulise se gândea la cei de-acasă, că-i așteaptă. Fiindcă ei se împotriveau, a dat poruncă celorlalți să-i ia cu sila, să-i aducă sus, pe corăbiile aheene. Aceștia însă se zbăteau, sub vraja florilor de lotus. Voiau să se arunce-n apă. Să se întoarcă-n insulă. Atunci Ulise i-a legat de băncile corabiei cu ștreanguri tari de cânepă.

¹ Astfel de fapte sângeroase dovedesc care era îndeletnicirea de bază a cetelor de ahei, conduși de regii sau bazileii lor, în cea de-a doua jumătate a mileniului al doilea înaintea erei noastre. În acest fel, *Odiseea*, la fel ca și *Iliada*, zugrăvește societatea, moravurile de atunci și, indirect, arată pricinile pentru care – în adevăr – a fost distrusă, jefuită Troia. Ele prevestesc pe viitorii cuceritori, care au năpădit cu săbii, jaf și sânge peste pământ, și dintre care este destul să amintim pe tânărul macedonean, fiul lui Filip: Alexandru, și pe romanul care purta numele de Cezar.

² Vechii geografi pretindeau că insula lotofagilor era Djerba din Sirta Mică.

ÎN PEȘTERA CICLOPULUI POLIFEM

Plutind ei apoi mai departe, au întâlnit o insulă care era plină de capre. De capre negre, sprintene. I-au spus Insula Caprelor¹. Trecând apoi de insulă, au poposit pe-un țărm, pe care sălășluiau niște uriași c-un singur ochi, niște ciclopi, am spune azi².

Ulise s-a urcat pe țărm, lăsând corabia pe apă, ferită într-un golful. Doar doisprezece soți mai zdraveni și curajoși urmau pe rege în țara asta misterioasă.

Au luat cu ei puțină hrană și-ntr-un burduf mare de capră un vin roșu, îmbătător, pe care îl primiseră, din Tracia, de la un preot.

Urcându-se pe acea coastă au întâlnit o peșteră. O peșteră înaltă, largă, în care locuia ciclopul cel mai cumplit din tot ținutul. Era ciclopul Polifem, feciorul zeului Poseidon. Și, pătrunzând în peșteră, călătorii s-au minunat nespuse de tot ce ochii le vedeau. Erau acolo îngrămădite coșuri cu brânză, șistare mari și alte vase pline cu lapte sau cu zer. Iară în țarcuri behăiau sute și mii de iezi sau miei.

Ciclopul nu era acolo. Era cu turmele pe vale.

Dar nu trecu decât puțin și s-auzică pașii-i groaznici, ce zguduiău pământul tot; și el pătrunse-n peșteră, mânăndu-și

¹ De aceea se spune că s-ar chema acum insula Capri.

² Homer le zice „ochi rotunzi”, iar noi îi denumim ciclopi. Țara ciclopiilor ar fi coasta din golful Napoli, coastă care este toată presărată de munți – ca de niște uriași – având pe creștet câte un ochi rotund și stins, cratere de vulcani. Însă, în cântecele lor, elinii au transformat, probabil, pe acești uriași din piatră sură în niște ființe fabuloase, pe care le-a înfruntat eroul Ulise.

turmele cu-o bătă, făcută dintr-un trunchi uriaș. Închise peștera cu-o stâncă, ce nu ar fi putut s-o tragă nici patruzeci – poate mai bine – de boi.

Aprinde un foc bun și vrea să-și pregătească hrana. Dar la lumina focului zărește-ndată oaspeții.

— Cine sunteți? răcnește el. Cum ați pătruns în peșteră?

Și își rotea sub frunte ochiul său arzător și fioros.

— Suntem ahei. Venim din Troia. Furtunile ne-au rătăcit. Ci tu, fii bun, ne ospătează. Știi foarte bine că-i poruncă de la stăpânul nostru, Zeus, să-i primești bine pe drumeți...

Ciclopul a-nceput să râdă. Și ce râs, zei!... Parcă era nu râs de ființă, ci un clocot, urlet de valuri și furtuni. Ce râs!... Parcă se dărâma asupra lor cerul întreg și bubuiau din înălțimi tunete tari, înfricoșate, și trăsnete parcă-i loveau.

— Ha, ha, ha, ha!... râdea ciclopul. Mă învățați pe mine voi?... Și să mă tem cumva de Zeus, eu care sunt la fel de tare ca orice zeu?... Ha, ha, ha, ha!...

Fără de alte multe vorbe, i-a înșfăcat pe doi oșteni și i-a mâncat cât ai clipi. Apoi s-a-ndestulat cu lapte și, sătul bine, s-a culcat.

Văzându-l că a adormit și sforăie-nfricoșător, Ulise s-a gândit să-și scoată sabia lui cea ascuțită și să i-o vâre-adânc în piept. Însă și-a dat istețul seama că omorându-l e-n zadar.

Erau închiși în peșteră de steiul cel enorm, proptit chiar la intrare de ciclop.

Așa s-a scurs pe-ncetul noaptea. În zori, ciclopul a mâncat pe alți doi soți ai lui Ulise, și a plecat cu turmele, punând la ușă din nou stâncă.

URIAȘUL ESTE ORBIT CU UN TRUNCHI ÎNROȘIT ÎN FOC

Ulise s-a gândit un timp: ce-i de făcut și cum să scape din peștera ciclopului? Căutând și frământându-și mintea, a zărit într-un colț un trunchi lung de măslin: o altă bătă, pe care o avea ciclopul, ca să își mâne turmele.

L-au luat, l-au ascuțit la vârf și l-au pus bine la o parte. Iară când s-a lăsat amurgul peste acel ținut de spaimă, aheii au aprins un foc în peștera ciclopului. Tocmai venea și el din vale. Cum a pătruns în peșteră, a înșfăcat alți doi oșteni și i-a mâncat numaidecât.

Aheii se uitau pieriți cum le mânca uriașul soții, scăpați de moarte-n fața Troii. Însă Ulise, fără teamă, s-a repezit, a luat burduful cel plin cu vin roșu și tare.

Vinul era atât de tare, încât aheii îl sorbeau doar subțiat cu apă rece: trei sferturi apă, un sfert vin. Altfel, doar dintr-o-nghițitură se prăbușeau beți la pământ.

Acum însă istețul nostru a turnat vinul spumegos într-un vas mare de pământ și i l-a întins uriașului:

— Soarbe, să vezi cât e de bun, a glăsuț el spre ciclop. I-o băătură zisă „vin“...

Ciclopul nu băuse încă sucul de struguri pân-atunci, și l-a sorbit cu lăcomie.

— Mai dă-mi!... a poruncit voios. Și spune-mi, măi, și cum te cheamă?...

Ulise i-a turnat din nou ciclopului în oală vin și i-a răspuns plin de dulceață:

— Numele meu aheu e „Nimeni”...

— Aha!... a mormăit ciclopul. Nimeni te cheamă?... Bine, bine... Ia mai deșartă-mi puțin vin...

Dar cum l-a sorbit și pe-acesta, puterea lui l-a doborât, ciclopul s-a lăsat pe-o rână și-a lunecat pe lespezi, beat, chiar în mijlocul oilor.

Ulise-atunci a făcut semn ostașilor și-au înroșit bârna de lemn în flacără. S-au apropiat de Polifem și ascuțișul trunchiului i l-au vârât adânc în ochi. Ba încă i l-au răsucit. Și ochiul lui a sfârâit ca fierul de pe nicovală, bătut, încins, vârât în apă.

Uriașul a-nceput să urle. Și urletul lui i-a trezit pe toți ciclopii insulei. Ei au venit la peșteră și i-au strigat în cor de-afară:

— Ce-i Polifem? Ce s-a-ntâmplat și de ce ne trezești din somn? Iar Polifem, urlând mai tare, le-a dat răspuns:

— Săriți, ciclopilor, și m-ajutați, că Nimeni mi-a vârât în ochi o țeapă înroșită-n foc și m-a orbit!

— Ce tot spui?... Nimeni te-a orbit?... Îți bați, pesemne, joc de noi... Dacă nu-i nimeni, ce tot urlă?... Haideți, ciclopilor, de-aici... căci Polifem a-nnebunit...¹

¹ În folclorul nostru, poate ca o influență a acestei legende, se găsesc povești despre Păcală sau alți eroi populari care pătrund în iad sau la moara dracilor și orbesc pe unii dintre încornorați cu o țeapă sau o frigare încinsă în foc. Fiindcă eroul se recomandase mai înainte „Eu singur” sau „Singur eu”, când cel orbit este întrebat de draci cine l-a înțepat cu frigarea, răspunde: „Singur eu”. În felul acesta eroul nostru scapă de pedeapsa dracilor, ca și Ulise de aceea a ciclopilor.

AHEII SE LEAGĂ SUB PÂNTECELE OILOR ȘI IES DIN PEȘTERĂ

Și s-au pornit, buluc, ciclopul, spre peșterile-ntunecate unde-și făcuseră culcuș, nemailuând seamă la feciorul zeului mărilor Poseidon, care urla neconținut și se izbea de toți pereții peșterii sale, tot căutând pe Nimeni și pe soții săi.

Însă Ulise și cu soții săreau prin peșteră mai sprinteni decât căprițele de munte și îi scăpau mereu din mâini.

Asta până spre dimineață, când oile s-au grămădit la gura peșterii, să iasă. Atâta numai că Ulise legase câte trei berbeci, bine-n curmeie, laolaltă. Și pe sub pânțele lor prinsese câte un oștean. Și el se agățase țeapăn de cel mai mare animal, starostele berbecilor din turmele lui Polifem.

Ciclopul s-așezase-n ușă, pipăia oile pe spate. Iară aheilor, în piept le bătea tare inima, de bucurie, că uriașul nu era cât de cât deștept și nu căta sub pântec turma.

Așa au izbutit Ulise și soții lui să ias-afară și să alerge, cu grăbire, pe vasul care-i aștepta în golfulețul liniștit. Și, urcați pe corabie, au început să și vâslească, până ce au ajuns în larg. De-acolo a strigat Ulise:

— Hei, Polifem!... Hei, Polifem, acela care ți-a scos ochiul nu este Nimeni, cum credeai, ci-s eu, Ulise... din Itaca... Hei, Polifem, te-am păcălit!...

O!... Când a auzit ciclopul a înșfăcat o stâncă mare cât un palat... Ce un palat?!... Un munte-ntreg! Și l-a azvârlit în apa mării, răenind cu ciudă:

— Vai!... Auzisem prevestirea că tu, Ulise, vei veni. Însă credeam că-i un uriaș, și nu un vierme cum te-arăți...

— Un vierme, însă înțelept, iar tu, puternic ești ca zeii, dar ești netot, o, Polifem!... a glăsuț din nou Ulise, în timp ce stânca aruncată de Polifem zguduia vasul.

Și valurile se săltau și clocoteau în jurul lor, pentru că Polifem, uriașul, striga acum pe tatăl său, stăpânul mărilor, Poseidon:

— O!... Tată, tu, răsari din ape și pedepsește-l pe Ulise. Nu-l lăsa să se-ntoarc-acasă!... O!... Tată... Tată... pedepsește-l...

Dar grecii hohoteau pe punte, auzind țipetele lui înverșunate către ape; căci preaștețul din Itaca le da curaj zicând așa:

— Am învins noi orașul Troia, căruia soarta îi urzise să fie-n veci nebiruit, căci avea ziduri ridicate de zeii-Apolo și Poseidon. Și-am înfruntat pe-olimpieții care îl sprijineau pe Priam: Apolo, Artemis, și Leto, și Afrodita, și nebunul zeu al războiului, feciorul Herei. Și nu o să răzbim prin marea ocârmuită de Poseidon? Eu nu mă tem deloc de el, de vreme ce-am înfrânt destinul cetății Troiei. Prindeți în mâinile voinice vasele tari și să pornim fără de teamă mai departe...

Și pornind grecii, fără frică, au ajuns într-o insulă unde domnea, pe voia sa, Eol, regele peste vânturi.¹

¹ Această insulă cred unii geografi că ar fi Stromboli, cea cu mulți vulcani.